

predstavnicima težnje sa samostalnim nacionalnim i kulturnim životom i pravoslavna vera je etiketa, koja te težnje najbolje obeležava" (Cvijić, 1908).

Stari autori su verovali da je "ljubav prema slobodi postala jedna od najvažnijih osobina srpskog naroda", da on "nije nikada tražio slobodu samo za sebe; on je uvek tražio slobodu i za druge, i davao je i drugima" (Stanojević, 1915), da su Srbi narod "jedinствен u svojoj vrsti, živ organski simbol ideje za slobodu, čija propast pesmom stvara mistiku vaskrsenja" (Čorović, 1920), ili da je sloboda nacije osnova borbe, pa "ko na to udara, taj nam je i ostaje neprijatelj do naše pobeđe ili uništenja" jer je to "narodno srpsko shvatanje, koje svi Srbi nose u sebi" (Drašković, 1947). U borbenom zanosu pred Drugi svetski rat, intelektualci okupljeni u Srpskom kulturnom klubu uglavnom su insistirali na državotvornosti kao osobini koja proističe iz slobodarstva. Tako je Slobodan Drašković smatrao kulturnim narod koji je "odredio nešto za šta vredi živeti, boriti se, pa i život dati. Mereni tim merilom, Srbima je mesto samo među prvima na svetu", pa je nastavljao, "narod koji je vekovima bio slavan i veliki ne sme da klone, ne sme da izda sebe" (Drašković, 1940). Stranjaković je tvrdio da Srbi smatraju državu "kao najveće svoje dobro i stavljaju je iznad svega, i zato su oni uvek gotovi da je brane" (Stranjaković, 1939), Nikola Vulić je sa ushićenjem pisao o narodu koji je rodio Nemanju, Dušana, Lazara... i koji je dao "i suviše dokaza da oseća i razume državnu zajednicu, da mu opšte dobro leži na srcu koliko i njegovo lično dobro" (Vulić, 1940), a Vučić da je srpski narod "po prirodi određen da bude samostalan" (Vučić, 1940). Uredništvo časopisa Srpskog kulturnog kluba je navodilo da Srbi znaju da stvaraju i vole državu, čak da "Srbi imalu slabost za državu" ali je istovremeno i pretilo, tvrdeći da postoje granice te slabosti i da će oni državu čuvati snagom kojom su je stvarali. "I tu nema nikavih kompromisa i milosti ni za koga". Slaveći srpsku istoriju koja je dala "prve oslobodiocce Balkanu," i prve "pouke zakonitosti", uredništvo je tvrdilo da je "pravi smisao srpskog čoveka" njegovo istorijsko nasleđe jer, imajući savršenije zakone nego Zapad, a nemajući inkviziciju, Srbi su "sa ovakvom čistotom svoje istorijske ideje o pravdi, ušli u revoluciju za svoje oslobođenje" (Jako srpstvo, 1940 1991: 116–130).

Po istoj šemi i Jugosloven je bio slobodar. "Borac i slobodoljubac, u svojoj naročitoj nijansi i sujetan i žučan, on će kao heroizirani, balkanski, čovek 'bez golema jada' da položi i život za druge, za ideju, naciju, veru" (Dvorniković, 1939).

VRLINE.

Polazeći od pretpostavke da je specifična "istorijska opredeljenost" stvorila kolektivni mentalitet Srba kojim ih je izdvojila "iz sklopa drugih naroda, naročito susednih", a koji su prema njima pokazivali mržnju proisteklu upravo iz "dručkije stvorenog istorijskog mentaliteta onih naroda koji su u srpskom okruženju" (R. Samardžić, 1991), savremeni srpski intelektualci su stvorili čitavu "karakterologiju" Srba baziranu na razlikovanju od "drugih", primarno suseda. Istovremeno, nikada nisu uspostavili eksplicitnu granicu do koje se ta "karakterologija" rasprostire, čime bi odredili svoje razumevanje rasprostiranja nacije. Uz tri dominantne osobine, naciji je tokom veka pripisivan i čitav niz drugih osobina, među kojima su najčešće apostrofirane tolerancija, gostoljubivost, druželjubivost... Istovremeno, iz potrebe objašnjenja razloga "pristajanja" Srba na Jugoslaviju, nastajale su "mane njihovih vrlina" – pre svih, naivnost i lakovernost.

Pokušavajući da pruži svoj doprinos priči o srpskom nacionalnom "karakteru", Marko Mladenović piše da "srpski narodni genije poseduje univerzalni, otvoreni, misleći, kreativni duh, svojstven snažnim narodima" (Mladenović, 1989), a Samardžić, razmišljajući o Srbima u Hrvatskoj, da je to "do svojeglavosti uporan i teško ukrotiv narod" koji je nerado podnosio bilo kakav fizički pritisak (R. Samardžić, 1990). Tvrdi da su Srbi verovali u svoju prednost nad svim svojim gospodarima, da su sa identitetom nalazili i svoj ponos što je, po njemu, "postala jedna od trajnih i najvidljivijih osobina srpskog naroda uzetog gotovo u celini", pa nijedan njihov pokret "nije prošao bez ove gotovo ljubomorne nadnesenosti malog čoveka nad sobom, svojim podvizima, karakterom i sudbinom" (Samardžić, 1989). Bataković pominje "krotke i bogobojažljive" kosovske Srbe (Bataković, 1991), a psihijatar Jovan Rašković tvrdi da je "osnovno jezgro afektivnosti srpskoga bića je krivnja" na kojoj je izrastao kosovski mit kao "studija o krivnji i tjeskobi", u kojoj je "celokupni i duhovni i posebno duševni potencijal jednog naroda", pa je istina o kosovskom mitu "suština etničkog, kolektivnog bića". U karakteru srpskog "bića" Rašković izdvaja dva bitna sadržaja. "U prvom redu naglašena je nesposobnost u metafizičkim apstrakcijama, uz dominaciju afektivnog, čuvstvenog i emotivnog, dakle iracionalnog. Onda, visoka sklonost pesimizmu i nemiru, nehermetička religioznost". Rašković zaključuje, "ako bi zaokružili karakternu zbilju srpskog naroda, zadovoljili bi se sintagmom: 'kolektivna ličnost iz tragedije'" (Rašković, 1992). Ovom temom se i inače danas najradije bave psihijatri, pa tako Radovan Karadžić tvrdi da "nema pod kapom nebeskom trpeljivijeg naroda od ovoga, zvanog 'bosanski Srbi'", to je narod koji se pravio nevešt i neuk "a u stuštinu je bio plemić i vitez" (Karadžić, 1996).

Savremeni autori raznih profila kao nacionalne "osobine" navode i prisustvo moralnih normi u srpskom narodu "kojih se moraju pridržavati njegovi članovi, a za one koji ih ne poštuju predviđene su odgovarajuće moralne sankcije". To su "druželjubivost, pravičnost, solidarnost, patriotizam, radinost, hrabrost, disciplinovanost, skromnost, poštenje, dostojanstvo, čast i jednakost prema ljudima" (Milutinović, 1996). Ili, osobine da praštaju drugima, "da brzo zaboravljaju zlo i mržnju koju im protivnici nanose", da kao narod "nisu podmukli i osvetoljubivi", kao i da ne bi smela da se potcenjuje "još jedna crta u Srba: tako odvažan i hrabar narod bivao je toliko naivan u mnogim situacijama, da je zbog toga, zapadao u stravične teškoće". Naivnost koja se javlja kod Srba se "u takvom obliku ne javlja u drugih naroda" a zasniva se "na jakim trenutnim osećanjima ljubavi i mržnje, patnje i radosti, bola i tuge, poštovanja i prezrenja" (Grujić, 1997). Danas su poželjne i reprintovane teze da su srpske majke odgajale decu "u čistom kristalu nacionalne lepote" pa se takvo vaspitanje prenosilo s kolena na koleno "i isti su napajani svežim izvorom Srpstva" (Pešut, 1966).